

Rác András – Jójárt Krisztián:¹ A Deir ez-Zór incidens: amerikai légitámadás a Wagner orosz zsoldosai ellen Szíriában

Vezetői összefoglaló

- 2018. február 7-én éjjel az amerikai légitámadás Deir ez-Zór közelében csapást mért egy ez idáig nem ismert, az amerikai hivatalos kommunikáció által rezsimpárti szír erőkként megnevezett, zászlóalj méretű kötelékre. A légitámadásban legalább egy tucat orosz állampolgár is életét veszítette, akik a Wagner nevű orosz katonai magánvállalat állományában teljesítettek szolgálatot.
- A légitámadásra önvédelemből került sor, miután a rezsimpárti erők tüzéségi tüzzel lőtték a Demokratikus Szír Erők bázisának közvetlen környezetét, majd megindultak annak irányába, ahol amerikai katonák is tartózkodtak.
- A készülő támadásról az amerikai erők előre tudtak, és erről tájékoztatták a szíriai orosz parancsnokságot is. Utóbbiak azonban valószínűleg nem adták át az információt a Wagnernek.
- Miközben az eset potenciálisan a konfliktus eszkalálódásának veszélyét hordozta magában, mindkét fél visszafogottan reagált. Moszkva következetesen hangsúlyozta, hogy az áldozatok nem az orosz reguláris erők tagjai voltak, válaszlépésekről pedig nem esett szó.
- Az eset ráirányította a figyelmet a Szíriában tevékenykedő orosz katonai magánvállalatokra, mindenképp a Wagnerre. A fiaskó azt bizonyítja, hogy a katonai magánvállalatok alkalmazása során Oroszország is hasonló problémákkal kénytelen szembenézni, mint amilyenekkel az Egyesült Államoknak kellett Irakban.
- Ugyanakkor lényegi különbségek vannak a Wagner és nyugati társai között. Miközben ez utóbbiak jellemzően üzleti ügyfeleknek (olajipari cégek, logisztikai vállalatok stb.) nyújtanak szolgáltatásokat, addig a Wagner jól láthatóan – a Deir ez-Zór-i incidenst leszámítva – orosz állami érdekeket érvényesít külföldön. Míg a nyugati katonai magánvállalatok többnyire volt katonákat alkalmaznak, addig a Wagner ezer szállal kötődik az orosz katonai hírszerzéshez.

2018. február 7-én éjjel az amerikai légitámadás Deir ez-Zór közelében csapást mért egy ez idáig nem ismert, az amerikai hivatalos kommunikáció által rezsimpárti szír erőkként megnevezett, zászlóalj méretű kötelékre. A légitámadásban legalább egy tucat orosz állampolgár is életét veszítette, akik a Wagner nevű orosz katonai magánvállalat állományában teljesítettek szolgálatot. Az elemzés az incidens háttéréről rendelkezésre álló információkat összegzi és értékeli, rámutatva a Wagner intézményi-politikai háttérére és működésére.

Orosz katonai magánvállalatok Szíriában

Oroszország szíriai intervenciója formálisan csak 2015 szeptemberében kezdődött. Nem reguláris, illetve nem harcoló orosz erők azonban már 2013 óta jelen voltak Szíriában, részben Aszad hadserege mellett tanácsadóként, részben pedig – és Deir ez-Zór szempontjából igazán ez a releváns – katonai magánvállalkozóként.

Oroszországban a katonai magánvállalatok (*Private Military Company – PMC*) megjelenése sokkal későbbi, mint Nyugaton, ahol rögtön a hidegháború végén létrejöttek ezek a szervezetek. Noha a bipoláris szembenállás végével Oroszországban is milliósámmra váltak fölöslegessé a fegyveres erők korábbi tagjai, ezek a veteránok szaktudásukat inkább a szervezett bűnözés köreiből, illetve különféle harmadik világbeli konfliktusokban zsoldosként hasznosították.

Az első orosz katonai magánvállalat az angol nyelvű szakirodalomban Slavonic Corps néven említett, valószínűsíthetően 2013-ban létrehozott alakulat volt. Érdekes, hogy a vállalat jogilag hongkongi címmel és bejegyzéssel működött, az orosz törvények ugyanis nem tették lehetővé katonai magánvállalatok

¹ Rác András (racz.andras@uni-nke.hu, andras.racz@gmail.com) az NKE SVKK tudományos főmunkatársa. Jójárt Krisztián (jojart.krisztian@gmail.com) az NKE SVKK külső munkatársa.

létrehozását. A Slavonic Corps embereinek első szíriai bevetésére, hasonlóan a mostani esethez, szintén Deir ez-Zór közelében került sor. Egy olajmezőt kellett volna megszerezniük az azt megszállva tartó lázadóktól a szír kormányerők számára. A rosszul kivitelezett művelet teljes kudarcba fulladt,² többek között azért, mert csak a helyszínen derült ki, hogy a támadást nem egyeztették az orosz kormánnyal, hiába mondták korábban ennek az ellenkezőjét a zsoldosoknak.

Részben a Slavonic Corps kudarcának hatására, és annak egyfajta alternatívaként jött létre 2014-ben a Wagner csoport (az orosz forrásokban CSVK³ Vagner, a nyugati szakirodalomban Wagner Group) nevű orosz katonai magánvállalat, amely jelenleg a legfontosabb ilyen szervezet. Létrehozója Dmitrij Utkin, aki 2013-ig az orosz vezérkar Felderítő Főigazgatóságának (*Glavnoje Razvedivatyelnoje Upravlenyje – GRU*) állományába tartozott,⁴ aztán rövid ideig a dél-afrikai Moran Security Group zsoldosa volt – itt szerezte a PMC-k nyugati működési modelljéről szóló tapasztalatait –, majd csatlakozott a Slavonic Corpshoz. A Wagner név a náciszimpatizáns és operarajongó Utkin egykori harctéri fedőnevéből származik. A vállalat zsoldosai kis létszámban részt vettek a kelet-ukrajnai harcokban is,⁵ igazán fontos szerepet azonban Szíriában játszanak, ahol 2015 vége óta jelen vannak.

Ám mint azt Hart Endre kimutatta,⁶ a Wagner több lényeges szempontból alapvetően különbözik a nyugati PMC-ktől:

- Egyrészt, egészen a legutóbbi időkig a Wagner nem is létezett mint jogi személyiség, nem volt céggként bejegyezve.
- Másrészt, nincs arra vonatkozóan adat, hogy a Wagner szolgáltatásait nem állami szereplők igénybe vették volna. Ez megint csak markáns különbség a nyugati PMC-khez képest, amelyeknek a fő ügyfelei magánvállalatok, például olajcégek, hajózási társaságok, logisztikai vállalatok stb.
- Harmadrészt, és ez talán a leglényegesebb: a Wagnernek igen szoros kapcsolatai vannak a GRU-val. A vállalat központja fizikailag konkrétan egy GRU-laktanya közvetlen szomszédságában, azzal azonos teleken helyezkedik el Molmino városa mellett, a krasznodari körzetben. Számos esetben mutatható ki, hogy egyes tisztek oda-vissza „ingáznak” a GRU és a Wagner között. Maga Utkin a leginkább szoros kapcsolat, hiszen a Wagner létrehozása előtti esztendőig a GRU-ban szolgált.
- Negyedrészt, a Wagner szakemberei nagy számban használnak és működtetnek olyan nehézfegyverzetet, amelyeket az orosz hadsereg használ, ideértve olyan, rendkívül modern eszközöket is, mint a TOSZ-1A Buratino rakéta-sorozatvető, a T-72B3-as harckocsik, önjáró lövegek stb. Figyelembe véve mindazt a logisztikai hátteret, ami az ilyen eszközök működtetéséhez szükséges, igen valószínűtlen, hogy bármilyen magánvállalat képes lenne ilyen eszközöket használni anélkül, hogy ne működne nagyon szorosan együtt a reguláris fegyveres erőkkel. Az Irakban vagy Afganisztánban feltűnt nyugati katonai magánvállalatok szakemberei nem is rendelkeztek érdemi nehézfegyverzettel, éppen az ilyen eszközök magas karbantartási és logisztikai igényei miatt.
- Ötödészt, az eddigi tapasztalatok alapján a Wagner-csoport fő feladatának a magas intenzitású konfliktusok megvívása tűnik, ahogyan az megfigyelhető volt Ukrajnában és Szíriában is. Ez újabb figyelemreméltó

² Maria ANTONOVA: [Russian mercenaries, a secretive weapon in Syria](#), [online], 2018. 02. 17. Forrás: timesofisrael.com [2018. 02. 24.].

³ A *Csasztnaja vojennaja kompanija*, katonai magánvállalat rövidítésből.

⁴ Adam TAYLOR: [What we know about the shadowy Russian mercenary firm behind an attack on U.S. troops in Syria](#), [online], 2018. 02. 23. Forrás: washingtonpost.com [2018. 02. 24.].

⁵ Az Ukrán Biztonsági Szolgálat (*SZBU – Szluzsba Bezpeki Ukrajini*) 2017. novemberi tájékoztatása szerint a Wagner zsoldosai lőtték le 2014. június 14-én az ukrán légierő Iljusin I-76-os katonai szállítórepülőgépét Luhanszk közelében, vállról indítható légvédelmi rakétával. A fedélzeten utazó 49 ejtőernyős és 9 főnyi személyzet közül senki sem maradt életben. [Hrytsak: SBU uncovers involvement of Russian ‘Wagner PMC’ in destroying Il-76 in Donbas, Debaltsevo events](#), [online], 2017. 10. 07. Forrás: [kyivpost.com](#) [2018. 02. 24.].

⁶ HART Endre: Az orosz katonai magánvállalatok és a Wagner-csoport szerepe, illetve működése. *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, XI. évf., 2018/1. (megjelenés alatt)

tó különbség a nyugati PMC-khez képest, amelyek szintén képesek ugyan magas intenzitású műveletekre, azonban nem ezek jelentik a fő profiljukat.

Mindezek alapján úgy tűnik, hogy a Wagner-csoport sokkal közelebb áll egy, az orosz fegyveres erők, és leginkább a GRU fő feladatait lényegében alvállalkozóként végrehajtó proxy hadsereghez, mintsem nyugati értelemben vett katonai magánvállalathoz. Ha a Wagner hajt végre egy-egy akciót, az orosz állam teljes joggal mondhatja, hogy azt nem a hivatásos fegyveres erők tagjai (*vojennoszluzsascsije*) hajtották végre, hiszen *de jure* valóban nem ez a helyzet, még ha valójában a Wagner-csoport többnyire a GRU egyfajta kiterjesztéseként működik is. Teszi mindezt úgy, hogy közben a Kreml számára jelentkeznek a katonai magánvállalatok használatának „hagyományos”, Irakból és Afganisztánból ismert előnyei: letagadható az állami érintettség, a vállalat alkalmazottait igen-igen nehezen lehet csak felelősségre vonni, és az őket ért veszteségekkel sem kell az orosz államnak elszámolni.

Miközben a hivatalos orosz veszteségek Szíriában 44 főre rúgnak, addig a Wagner és más orosz katonai magánvállalatok vesztesége ennél minden bizonnyal nagyságrendekkel nagyobb.⁷ Az orosz Republic online hírportál információi szerint a Wagner fizetési listáján jelenleg 3602 zsoldos szerepel.⁸ Noha arra vonatkozóan nincs információ, hogy közülük jelenleg hányan tevékenykednek Szíriában, a Wagner és más, szintén jelen lévő kisebb orosz katonai magánvállalatok együttes létszáma elérheti a hivatalos orosz katonai kontingensét.⁹

A Deir-ez-Zór-i incidens

Jogos önvédelem

Mint az ismert, február 7-én a Deir-ez-Zór mellett, az Eufrátesz keleti oldalán állomásozó Szíriai Demokratikus Erők (*Syrian Democratic Forces – SDF*) bázisát tüzérségi és harckocsitűz alá vették a szír kormányerők vagy az azokkal szövetséges milíciák: 20-30 lövedék a bázis 500 méteres közelében csapódott be, ahol koalíciós katonák is tartózkodtak.¹⁰ Ezt követően az éj leple alatt, további tüztámogatás mellett egy körülbelül zászlóalj méretű gyalogos alakulat is megindult a Szíriai Demokratikus Erők felé. A támadás visszaverése érdekében az SDF alakulatai mellett jelen lévő amerikai előretolt repülésirányítók (*Joint Terminal Attack Controller – JTAC*) precíziós csapást kértek. A tüzérségi és légicsapásban, mely több mint három órán át tartott, F-15E, MQ-9, B-52 és AC-130-as repülőgépek, valamint AH-64 Apache támadóhelikopterek részvételével több tüzérségi löveget és legalább egy T-72-es harckocsit semmisítettek meg.¹¹ A válaszcsoport elrendeléséről a helyszínen tartózkodó amerikai parancsnok az önvédelemre vonatkozó művelet-végrehajtási szabályoknak megfelelően saját hatáskörben döntött.¹²

⁷ Герои войны: потери Вооруженных сил РФ в ходе сирийской операции, [online], 2018. 01. 04. Forrás: tass.ru [2018. 02. 22.].

⁸ Russian journalists dig up employment records showing that the ‘Wagner’ PMC employs 3,602 people, [online], 2018. 02. 21. Forrás: meduza.io [2018. 02. 22.].

⁹ Az orosz katonai kontingens létszámára a 2016-os oroszországi parlamenti választásokon Szíriában leadott voksok alapján következtethetünk. A mozgóurnába, vagyis nem a damaszkuszi követségen leadott szavazatok száma 4378 volt, mely források szerint gyakorlatilag a hmeimimi bázison tartózkodók szavazatát jelentette. Ez nem fedi le a hivatalos katonai erők teljes létszámát, hiszen a bázison kívül is tevékenykednek orosz katonai tanácsadók és a különleges műveleti erők katonái (akik valószínűleg nem tudtak szavazni). Ugyanakkor a hmeimimi bázison leadott szavazatok magukban foglalják az ismeretlen számú civil kiszolgáló személyzet voksait is. Mindezeket számba véve a Szíriában egyidejűleg tartózkodó orosz erők létszáma 2016-ban valamivel több mint 4000 fő lehetett. ЦИК рассекретил количество голосовавших в Сирии россияне, [online], 2016. 09. 21. Forrás: rbc.ru [2018. 02. 22.].

¹⁰ U.S.: More Than 100 Pro-Syrian Forces Killed After Thwarted Attack – Middle East [online], 2018. 02. 08. Forrás: kurddaily.com [2018. 02. 18.].

¹¹ Department Of Defense Press Briefing by Lieutenant General Harrigian via teleconference from Al Udeid Airbase, Qatar, [online], 2018. 02. 13. Forrás: U.S. Department of Defense [2018. 02. 18.].

¹² Uo.

A halottak száma

Mivel viszonylag hamar felmerült, hogy a válaszcsepásban orosz állampolgárok is életüket veszthették, a történekből világszerte vezető hír lett. A média pedig megbízható források hiányában igyekezett a veszteségekre vonatkozó információmorzsákat a legváltozatosabb forrásokból összegyűjteni. Ennek eredményeként 200-600 fő közötti orosz veszteségekről lehetett olvasni, miközben a Pentagon a teljes áldozatszámot is csupán 100 főre becsülte a rezsimpárti erők oldalán.¹³ Az orosz külügyminisztérium 5, a légitámadásban elhunyt orosz állampolgár halálát ismerte el hivatalosan,¹⁴ az orosz katonai ügyekben jól informált Michael Kofman pedig 13-15-re becsülte az elhunyt, és körülbelül ugyanennyire a sebesült orosz zsoldosok számát.¹⁵ A Conflict Intelligence Team nevű, az ukrajnai és szíriai háborút szoros figyelemmel követő orosz szervezet 9 orosz állampolgár halálát regisztrálta, mindannyian a Wagner katonai magánvállalat kötelékében szolgáltak Szíriában.¹⁶ Ugyanakkor a Washington Post a Fontanka.ru cikkére hivatkozva 71, a Wagner kötelékébe tartozó halotról tud.¹⁷

Miért következett be az incidens?

A konfrontáció hátterének feltárását nemcsak az nehezíti, hogy az érintett felek meglehetősen szűkszavúan kommentálták az eseményeket, hanem az is, hogy a nyilatkozatok számos ponton ellentmondanak egymásnak. Az orosz védelmi minisztérium nyilatkozata alapján az incidens oka egy, az orosz parancsnoksággal *nem egyeztetett* és az egyik rezsimpárti szír milícia által végrehajtott *felderítő művelet* volt. A művelet célja a minisztérium állítása szerint az úgynevezett „Iszlám Állam” egyik megmaradt csoportjának lokalizálása és megsemmisítése volt, mely az azt megelőző napokban többször is a szír kormányerők állásait lőtte.¹⁸ Ennek ellentmond, hogy a Pentagon nyilatkozata alapján a helyszínen tartózkodó koalíciós erők már egy héttel korábban észlelték a kormánypárti erők egyre növekvő jelenlétét, az SDF bázisa ellen végrehajtott támadás pedig a szóvivő szerint *tervezett és kitartó* volt.¹⁹ Vagyis a művelet célja aligha lehetett felderítés.

Az SDF oldalán jelen lévő amerikai és koalíciós erőkről tudnia kellett az orosz és szír kormánypárti katonai vezetésnek, hiszen a 2018. február 7-i események előtt már előfordult hasonló eset 2017 szeptemberében, amikor állítólag orosz bombázások miatt sérült meg az SDF 6 katonája.²⁰ Miután pedig 2017. szeptember végén a szír kormányerők és orosz támogatóik átkeltek az Eufráteszen, a szembenálló feleket immáron mindössze 6 kilométer választotta el egymástól.²¹ A felek érzékelték az ebben rejlő kockázatot, ezért a kommunikáció az úgynevezett deeszkalációs csatornán keresztül folyamatos volt, és naponta akár 20 alkalommal is tájékoztatták egymást egy-egy csapásmérés előtt.²² A február 7-i incidenst megelőző héten – észlelve a rezsimpárti

¹³ Уо.

¹⁴ МИД подтвердил гибель пяти граждан РФ под ударом американской коалиции в Сирии, [online], 2018. 02. 15. Forrás: interfax.ru [2018. 02. 18.].

¹⁵ Michael KOFMAN: U.S. Strikes and Russian PMC Casualties in Syria – Fact vs Fiction, [online] 2018. 02. 14. Forrás: Russia Military Analysis (blog) [2018. 02. 18.]

¹⁶ Корреспондент «Эха Москвы» Евгений Снегов обнаружил ещё одного россиянина, погибшего в Сирии в рядах «ЧВК Вагнера» от ударов антииГИЛОВСКОЙ коалиции, [online], 2018. 02. 15. Forrás: A Conflict Intelligence Team Facebook oldala. [2018. 02. 18.]

¹⁷ TAYLOR: i. m.

¹⁸ Попавшие под удар коалиции США сирийские ополченцы не согласовали операцию с РФ, [online], 2018. 02. 08. Forrás: interfax.ru [2018. 02. 18.].

¹⁹ Department of Defense Press Briefing by Lieutenant General Harrigan..., i. m.

²⁰ Syria war: Russia denies hitting SDF force in Deir al-Zour, [online], 2017. 09. 17. Forrás: bbc.com [2018. 02. 18.].

²¹ Fergus KELLY: Russian and Syrian Force Crossed Euphrates Near Deir Ezzor, Coalition Confirms, [online] 2017. 09. 20. Forrás: theglobepost.com [2018. 02. 18.].

²² Guy TAYLOR: U.S. military uses Russian ‘deconfliction’ line 20 times a day to separate jets over Syria, [online], 2017. 10. 05. Forrás: washingtontimes.com [2018. 02. 18.].

erők létszámnövelését – az amerikaiak tudatták az orosz féllel, hogy az SDF mellett amerikai és más koalíciós katonák is jelen vannak a területen.²³

Mindezekből következően az orosz fél azon állítása, miszerint az SDF bázisa elleni támadásban részt vevő erők nem egyeztették terveiket az orosz összekötőkkel,²⁴ minden bizonnyal téves. Jeffrey Harrigan, az amerikai légierő Központi Parancsnokságának (*U.S. Air Forces Central Command*) parancsnoka újságírói kérdésre elmondta, hogy az orosz légierő aktivitása a két hónappal korábban tapasztaltakhoz képest *jelentősen csökkent*, mivel az oroszok jelenleg az ország északnyugati területein zajló műveleteket támogatják elsősorban.²⁵

Egyéni érdekek

Ebből logikusan az következik, hogy a támadásban elesett orosz zsoldosok nem orosz alárendeltségben tevékenykedtek, és – közvetlenül legalábbis – nem az orosz érdeket érvényesítették. A Kreml az orosz külpolitika céljainak elérése érdekében változatos eszköztárra támaszkodik, többek között a hozzá közelálló orosz oligarchák kapcsolati hálójára és pénzügyi forrásaira is.²⁶ A Wagner katonai magánvállalat szíriai jelenlétének célja ez idáig az volt, hogy garantálja az orosz külpolitikai érdekek érvényre juttatását a hadszíntéren anélkül, hogy Moszkvának el kelljen számolnia a hazai közvélemény számára a katonai veszteségeivel. Miután a Kreml elérte a fő katonai és politikai céljait Szíriában, a Wagner és más katonai magánvállalatok az orosz állam céljai helyett az orosz oligarchák üzleti érdekeit érvényesítik. Míg az orosz katonai beavatkozás árát az Aszad-rezsim – többek között – az orosz katonai jelenlét tartós biztosításával egyenlítette ki,²⁷ addig az orosz katonai magánvállalatok szolgálatait más módon téríti meg a szír kormány. A Fontanka nevű orosz internetes újság tavaly nyáron számolt be arról, hogy a szír ásványkincs- és olajügyi miniszter 2016. decemberi moszkvai látogatása alkalmával két orosz céggel is szerződést kötött a szíriai ásványkincs-lelőhelyek visszafoglalásáról és védelméről. A Jevro Polisz nevű céggel kötött szerződés alapján minden, a vállalat által felszabadított olaj- és gázlelőhely, finomító és más infrastruktúra termelésének negyede a jövőben a Jevro Poliszt illeti meg, míg a katonai műveletek költségét ezen felül térítik majd meg.²⁸ Hasonló szerződést kötött a szír kormány és a Sztrojtranszgaz egy közép-szíriai foszfátbánya ügyében.²⁹ Míg a Jevro Polisz a Wagner katonai magánvállalattal működik együtt Szíriában, addig a Sztrojtranszgaz partnerét homály fedi.³⁰ Mindezek ismeretében a február 7-i események háttérében a szír rezsim és az SDF küzdelme sejlik fel az „Iszlám Állam” uralma alól felszabadított olajlelőhelyekért. Az orosz védelmi minisztérium szerint ez az incidens is azt bizonyítja, hogy az Egyesült Államok célja nem az „Iszlám Állam” legyőzése, hanem a gazdasági javak feletti ellenőrzés meg-

²³ Department Of Defense Press Briefing by Lieutenant General Harrigan..., i. m.

²⁴ В Сирии при авиаударе коалиции во главе с США погиб россиянин, [online], 2018. 02. 12. Forrás: ria.ru [2018. 02. 24.].

²⁵ Department Of Defense Press Briefing by Lieutenant General Harrigan..., i. m.

²⁶ A Kreml például nagyban támaszkodott Konsztantyin Malofejev orosz oligarcha anyagi forrásaira és kapcsolataira a krími annexió és a kelet-ukrajnai harcok során. Courtney WEAVER: Malofeev: the Russian billionaire linking Moscow to the rebels [online], 2014. 07. 24. Forrás: ft.com [2018. 02. 18.]. Malofejev a Kreml egyik kulcsembere az európai szélsőjobboldali pártokkal való kapcsolattartás és pénzügyi támogatás tekintetében is. Anton SHEKHOVTSOV: Is Russia Insider sponsored by a Russian oligarch with the ties to the European far right? [online] 2015. 11. 23. Forrás: Anton Shekhovtsov's blog [2018. 02. 18.].

²⁷ Samuel OSBORNE: Russia to stay in Syria for another half a century as Putin signs air base deal with Assad regime, [online], 2017. 07. 27. Forrás: independent.co.uk [2018. 02. 18.].

²⁸ A Jevro Polisz egy 2016 júliusában bejegyzett, és Jevgenyij Prigozsinnal, Putyinhoz közelálló orosz oligarcha érdekeltségébe tartozik. A Sztrojtranszgaz egy Szíriában már 2000 óta tevékenykedő, szintén egy Putyin-közeli oligarcha, Gennagyij Timcsenko érdekeltségébe tartozó vállalat. Немного бизнеса в сирийской войне, [online], 2017. 06. 26. Forrás: m.fontanka.ru [2018. 02. 18.].

²⁹ Andrew E. KRAMER: Russia Deploys a Potent Weapon in Syria: The Profit Motive, [online], 2017. 07. 05. Forrás: nytimes.com [2018. 02. 18.].

³⁰ Uo.

szerzése Szíriában.³¹ Annak magyarázatával azonban, hogy mit kerestek orosz zsoldosok az áldozatok között, csakúgy, mint a Fontanka tudomására jutott szerződés kommentálásával, Moszkva mindeközéig adós maradt.

Értékelés

Deir ez-Zór volt az első eset a hidegháború óta, hogy amerikai erők nagyszámú – még ha nem is állami feladatot teljesítő – orosz állampolgár halálát okozták. Az események legfontosabb, a nagyközönség számára is nyilvánvaló tanulsága, hogy milyen kritikus fontosságú, hogy folyamatos legyen a koordináció az azonos térségben működő amerikai (vagy egyéb NATO-) és orosz erők között. Egyetlen koncentrált légicsapás is százak halálát eredményezte, köztük jelentős számú orosz állampolgárét. Ha ez a támadás nem magánakció közben éri a Wagnert, hanem állami feladat végrehajtása során, vagy – legrosszabb esetben – orosz reguláris erőket ért volna légicsapás, annak nagyon súlyos politikai és biztonsági következményei lehettek volna.

Figyelemmel arra, hogy a Kreml politikájában egyre nagyobb szerep jut az orosz állampolgárok védelmére való hivatkozásnak, ennek az incidensnek is jelentős eszkalációs potenciálja lehetett volna. Moszkva viszont kifejezetten visszafogott, nem az eszkaláció irányába mutató választ adott a történetekre. A légicsapás utáni napon, február 8-án kiadott közleményében az orosz védelmi minisztérium csak annyit közölt, hogy a támadás azért következett be, mert a szírek nem egyeztették a műveletet az orosz erőkkel, valamint, hogy az orosz hivatásos fegyveres erők tagjai (*vojennoszluzsascsije*) nem tartózkodtak a térségben.³² Az orosz külügyminisztérium az incidens után több mint egy héttel kiadott közleményében³³ szintén elsősorban azt tartotta fontosnak hangsúlyozni, hogy az incidensben orosz részről nem a fegyveres erők állományába tartozók vettek részt. Nem esett szó lehetséges válaszlépésekről, de még olyasmiről sem, hogy megerősítenék a Szíriában szolgáló orosz csapatok légvédelmét. Látható tehát, hogy kiélezett katonai helyzetben az orosz állami döntéshozatal rendkívül higgadtan és racionálisan viselkedik, és pontosan tisztában van a kockázatokkal.

A történeteknek van bizonyos orosz belpolitikai vonatkozása is. Az, hogy a Kreml látványosan nem állt ki a legtöbbször egyébként az orosz állami fegyveres erőkkel szorosan együttműködő Wagner-csoport mellett, egy Jevgenyij Prigozsinnak küldött üzenetként is értelmezhető. Annál is inkább, mert mostanra tudható, hogy az amerikai erők jelezték az orosz parancsnokságnak, hogy tudnak a készülő orosz támadásról, a Wagner akciója azonban ennek ellenére megindult³⁴ – ami felveti annak a lehetőségét is, hogy az orosz parancsnokság egyszerűen nem tájékoztatta a Wagnert, csapdába küldve a zsoldosokat. Deir ez-Zór egyértelművé tette, hogy a Kreml nem tolerálja a kockázatos, egyeztetés nélküli magánakciókat még akkor sem, ha azokat az egyébként roppant hasznos és sokrétű szolgálatokat teljesítő Wagner emberei hajtják végre. Moszkva valószínűsíthetően felmérte, hogy ha az orosz állam kiállt volna a „magánakcióban” részt vevő zsoldosok mellett, azzal bátorította volna a jövőbeli, hasonló kalandor vállalkozásokat, tovább növelve egy orosz–amerikai összeütközés kockázatát. Ráadásul mindezt úgy, hogy a haszon nem is az orosz államnál csapódna le, hanem a zsoldosokat megbízó helyi hatalmasságoknál. Oroszországnak tehát csak a kockázatok jutnának, profit nem, ezt pedig érzékelhetően nem kívánta felvállalni a Kreml. Prigozsinnak tehát, akinek egyébként is feszült a viszonya a védelmi minisztériummal és személyesen Szergej Sojgu honvédelmi miniszterrel, nemigen számíthat az őt ért veszteségek kompenzálására.³⁵

³¹ US seizing economic assets in Syria instead of fighting IS — top brass, [online], 2018. 02. 08. Forrás: tass.com [2018. 02. 18.].

³² Попавшие под удар коалиции США сирийские ополченцы не согласовали операцию с РФ, [online], 2018. 02. 08. Forrás: interfax.ru [2018. 02. 24.].

³³ МИД подтвердил гибель пяти граждан РФ под ударом американской коалиции в Сирии, [online], 2018. 02. 15. Forrás: interfax.ru [2018. 02. 24.].

³⁴ КОФМАН: i. m.

³⁵ Az üzenetértelmezést erősíti a hatalomhoz sokak szerint közelálló Pavel Felgenhauer legutóbbi cikke is, amelyben nyíltan leírta, hogy Kreml nem különösebben bánja a Prigozsinnak ért veszteségeket. Pavel FELGENHAUER: *Death of Military Contractors Illuminates Russia's War by Proxy in Syria*, [online], 2018. 02. 16. Forrás: realcleardefense.com [2018. 02. 24.].

Nincs ugyanakkor szó arról, hogy a Kreml teljesen magára hagyta volna a Wagnert. A sebesülteket orosz állami repülőgépek szállítják moszkvai, szentpétervári és rosztovi katonai kórházakba, és ott fognak kezelést kapni, az orosz állami média pedig aktívan igyekszik elbagatellizálni a történeteket és a valóságnál alacsonyabbnak tüntetni fel a veszteségeket. A Wagner képességeire és szolgáltatásaira ugyanis az orosz államnak továbbra is szüksége lesz, így pedig nem opció az, hogy egyáltalán ne kapjanak segítséget. Azt jelenleg még korai volna megítélni, hogy az incidens és a bekövetkezett veszteségek akár működési, akár utánpótlási oldalról hogyan hatnak majd a Wagnerre.

Megmutatkozott ugyanakkor az is, hogy a katonai magánvállalatok működtetése során Oroszországnak is hasonló problémákkal kell szembenéznie, mint annak idején az Egyesült Államoknak Irakban. Ezeket a vállalatokat és különösen a nekik dolgozó zsoldosokat sokkal nehezebb ellenőrzés alatt tartani, mint a reguláris fegyveres erők tagjait. Az, hogy nagylétszámú Wagner-zsoldos vehetett részt egy, az orosz katonai vezetés által nem jóváhagyott, ráadásul részben amerikai csapatok ellen irányuló akcióban, súlyos vezetési-irányítási és egyben fegyelmi fiaskó.

Deir ez-Zór támpontként szolgálhat a Wagner katonai képességeinek határait illetően is. Megmutatkozott, hogy bár a csoport harcosai rendelkeznek könnyű légvédelmi fegyverekkel, és magányosan támadó helikoptereket vagy repülőgépeket képesek lehetnek lelőni (amint azt 2014-ben Ukrajnában bizonyították), egy nagy erővel végrehajtott légitámadással szemben tehetetlenek. A zsoldosok komoly hibát követtek el azzal is, hogy éjszaka próbálták megtámadni az amerikai különleges erők által támogatott kurd egységeket. Tették ezt annak ellenére, hogy az amerikai haderő régóta közismerten milyen nagy súlyt helyez az éjszakaiharc-képességek fejlesztésére. Így a meglepetés nem a védőket érte, hanem az előrenyomulással próbálkozó szír erőket, és köztük a Wagner zsoldosait.

Az incidens összességében nem hozott változást sem a szíriai harcok tekintetében, sem az amerikai–orosz viszonyban. Mindenesetre az, hogy mindkét nagyhatalom figyelemreméltó higgadtsággal kezelte a történeteket, bizakodásra adhat okot olyan tekintetben, hogy a politikai feszültségek ellenére fontos katonai kérdésekben láthatóan továbbra is jól működik a koordináció Washington és Moszkva között.

Stratégiai Védelmi Kutatóközpont

ELEMZÉSEK 2018/8

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a kutatóközpont munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Szerkesztés és tördelés:
Bazsó Márton, Csiki Varga Tamás

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

© Rác András – Jójárt Krisztián, 2018

© Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2018